

TOPONÍMIA MONTSERRATINA

Jordi López Camps

INDEX

Baranes	3
Bassal dels Gats	3
Bateria.....	3
Calsina	3
Camell de Sant Jeroni	3
Camí dels Francesos	3
Canal de l'Ermità Mort.....	4
Canal de Sant Jeroni	6
Canal dels Avellaners	6
Canals	7
Casanelles	7
Coll de Muset i coll de Mosset	7
Coll de Port.....	10
Drecera de Joan Garí	11
Drecera de Monistrol	11
El Faraó	11
El Montcau	11
Els Flautats	11
El Montgròs	11
Els Pallers	12
Escala de les Monges.....	12
Escala Dreta.....	12
Escletxa dels Teixos	12
Ferradura.....	12
Font del Llum	13
Girades.....	13
Gorra Frígia	13
Hort del Mal Any.....	13
La Roca Llisa.....	13
La Vinya Nova	14
La Vinya Vella	16
Les Artigues.....	17
Les Talaies.....	23
Montserrat.....	23
Micos	24
Paret Sant Jeroni	24
Plana la Vella.....	24
Pou de Gat	24
Pou de Glaç.....	25
Rabassa del Bertran i olivar de la Mònica.....	25
Roca Ampla o Paret del Serrat del Moro.....	25
Sant Jaume el Blanc.....	25
Sant Salvador.....	26
Serrat de les Paparres.....	26

Baranes

Es freqüent identificar el topònim d'aquest indret dient només les Baranes sense indicar el que és realment, un coll. (Veure mapa D'Iputació)

Bassal dels Gats

En la descripció d'ascensió al Montgròs César August Torras parla del *Bassal dels Gats* com un turó on hi havia un sot d'aigua on els pastors portaven a beure els ramats. No es coneix exactament on estava. Segons Ramon Ribera aquest bassal s'ha de situar en algun indret del torrent prop del lloc que el *camí dels Francesos* travessa un estrep rocós per canviar de canal, ja que només així s'explica la referència que César August Torras fa en el sentit de dir que des d'allí es dominen alguns dels pics més baixos de la muntanya.

Bateria

La Bateria, lloc anomenat erròniament les Bateries ignorant que bateria és un plural. Conjunt de coses

Calsina

La Calsina és una casa, un bosc i una serra. En alguns llocs també s'escriu com Calzina o Calcina.

Camell de Sant Jeroni

Són unes roques al costat de Sant Jeroni que donen l'aspecte d'un camell. També havien estat nomenades com les roques de la cova de la Pleta.

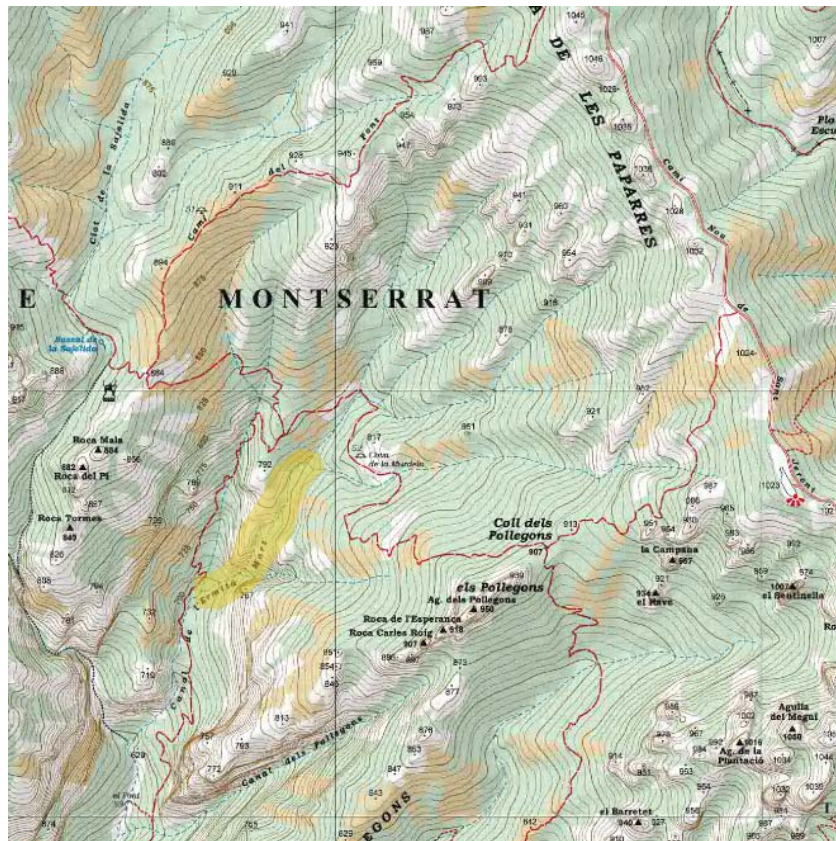
Camí dels Francesos

El nom de camí dels Francesos es deu, com senyala en Josep Galobart en l'article "*Topònims generats o relacionats amb la guerra del francès*" publicat al *Butlletí del Santuari n° 51* al fet de que hi pujà, el 25 de juliol de 1811, una de les columnes de soldats invasors que ocuparen el Santuari-Monestir. Part d'aquesta columna arribà a Montserrat, guiada per un col·laboracionista, a través de l'antiga dreuera de les ermites, que des del Santuari puja a l'ermita de santa Anna, fet que motivà que el pas anomenat Trencabarralons (no confondre amb el de Trencabarrals) o també estret de Gibraltar fos rebatejat amb el nom de pas dels Francesos.

Canal de l'Ermità Mort

Tal com explica Josep Galobart en l'article "*Topònims generats o relacionats amb la guerra del francès*" publicat al *Butlletí del Santuari n° 51* el nom d'aquesta canal, situada a la vessant esquerra del torrent del Pont es deu a que en aquest indret, dos anys després de la guerra del francès, fou trobat el cadàver de l'ermità Josep Broch, que sembla que hi morí accidentat quan fugia dels soldats francesos.

En el Mapa de l'Alpina la rotulació del nom de la canal pot induir a una petita confusió. Per una part indica que la canal es forma a partir dels torrents que surten de la serra e les Papparres però després, amplia el nom a una part del torrent que és pròpiament el torrent del Pont Aquesta imbrincació del rètol fa que algunes descripcions d'itineraris diguin, per exemple, de la *Vinya Nova a Sant Jeroni per la canal de l'Ermità Mort*"

Il·lustració 1 Mapa Alpina

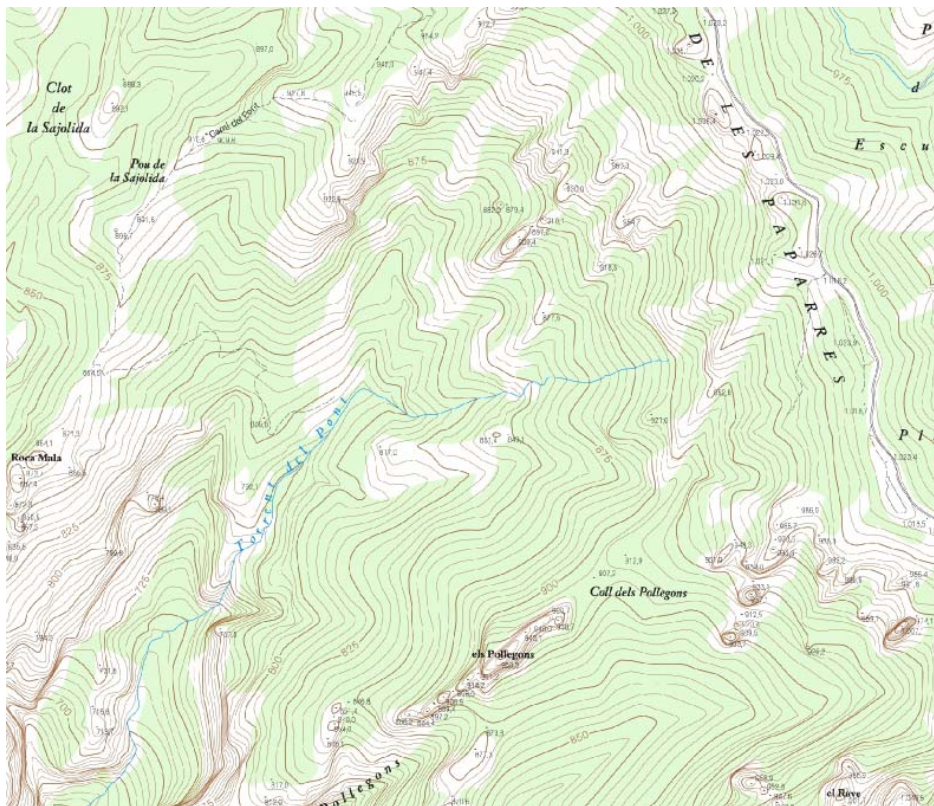
En el dinàmic blog apeu per Montserrat

<http://apeupermontserrat.blogspot.com/2010/08/canals-equipades-i-vies-ferrades.html>

es dóna una descripció precisa d'aquesta canal. "*La canal de l'Ermità Mort es troba a la cara sud de la muntanya de Montserrat entre el serrat de la Vinya Nova, el serrat dels Pollegons i per sota de la serra de l'Alzina de les Papparres. De la serra de l'Alzina les Papparres baixen diferents torrents que conflueixen en un de principal en sobrepassar la cova de la Murdela, aquest nou torrent és el que anomenem canal de l'Ermità Mort. El torrent davalla en direcció sud-oest encaixant-se notablement,*

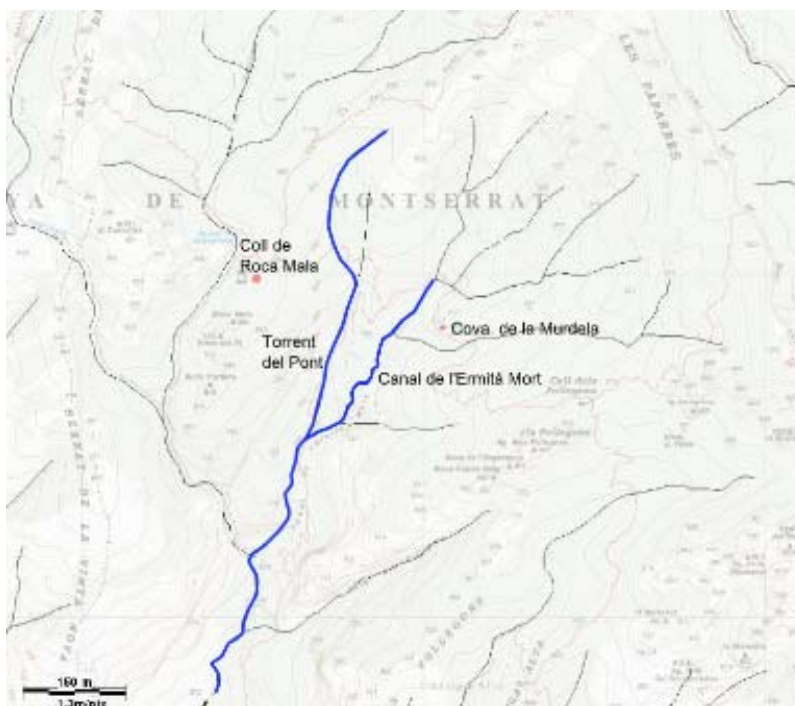
formant estrets i engorjats. després d'un curt recorregut acaba unint-se al torrent del Pont. Té una longitud de 400 m i un desnivell de 120 m” En el cas que es vulgui baixar s’indica que “el componen 5 ràpels i el més llarg té 20 m. S’ha de portar casc, arnès, davallador, bagues de seguretat i una corda de 40 m o dos de 20 m”. En relació a la toponímia es diu que “prové de l’ermità de Sant Onofre Josep Broch, assassinat pels francesos el 25 de juliol de 1811 a la serra de les Papparres, on fou trobat. També aquesta canal es coneix com d’Aruna Chala , en referència a la cova de la Murdela.”

La cartografia de l’Institut Cartogràfic de Catalunya mostra una lleugera variació en relació al torrent del Pont que afecta a la definició de la canal de l’ermità Mort. Es tracta de que es rotula com a torrent del Pont el que és canal de l’Ermità Mort i no s’indica els brancals que alimenten aquest torrent o la conca hidrològica que acompanya des del coll de Roca Mala el camí del Pont.

Il·lustració 2 Mapa Institut Cartogràfic de Catalunya

D’acord amb la informació recollida la situació d’aquesta canal és tal com s’indica en el següent croquis:

Il·lustració 3 Canal de l'Ermità Mort

Canal de Sant Jeroni

La canal de la Sant Jeroni no és una canal del serrat de Sant Jeroni sinó una que estroba entre el serrat del Moro i el serradet de la canal del pou de Glaç. Per això pot ser fora millor anomenar-la canal de Santa Cecília.

Canal dels Avellaners

Quan s'estudia la toponímia montserratina, una de les sorpreses és descobrir-hi que alguns noms han estat traslladats d'un indret a un altre. Un d'aquests casos és el de Canal dels Avellaners.

Fins a inicis del segle XX, aquest topònim designava la canal per on passa avui el funicular de Sant Joan. El nom li era donat pels seus nombrosos avellaners. Aquesta canal, que era una drecera per pujar del monestir a Sant Joan, desaparegué el 1918 amb la instal·lació del funicular. Anys després, el nom de Canal dels Avellaners apareix situat en una canal que es troba entre el Serrat de la Roca de les Onze i el Serrat del Patriarca, amb la qual cosa s'eliminà el nom original d'aquesta canal, que era Canal dels Arítjols. Aquesta toponímia fou a la vegada traslladada a una altra canal situada entre el Cavall Bernat i la Serra de les Barretines, que també rebia el nom antic de Torrent del Balaguer i que per aquest motiu ara s'ha perdut.

La raó de tot aquest embolic en la toponímia montserratina es deu a una mala interpretació que, en el moment de confeccionar una guia excursionista, es donà a una informació oral.

Llegir l'article de Josep Galobart "La canal dels Avellaners (un transferiment toponímic)" publicat al Butlletí del Santuari nº 42, Zona època, maig-agost 1995.

Llegir l'article de Ramon Ribera "Un error i altres coses" publicat al Butlletí del Santuari nº 44, Zona època, gener-abril 1996 on reconeix que hi hagut una confusió amb l'ús del nom d'aquesta canal.

Canals

El camí de les Canals actual és una pista que segueix el traçat de l'antic camí de dalt de les Canals. Actualment acaba a l'estació elevadora de l'aigua del monestir de Santa Maria. En Jordi Oliver diu que "*desaparegut el camí de baix de les Canals, fóra convenient simplificar, ja que hi ha masses versions: camí de les Canals (de dalt), de les Canals de dalt, i camí de dalt de les Canals. Apostem per anomenar-lo senzillament camí de les Canals*"

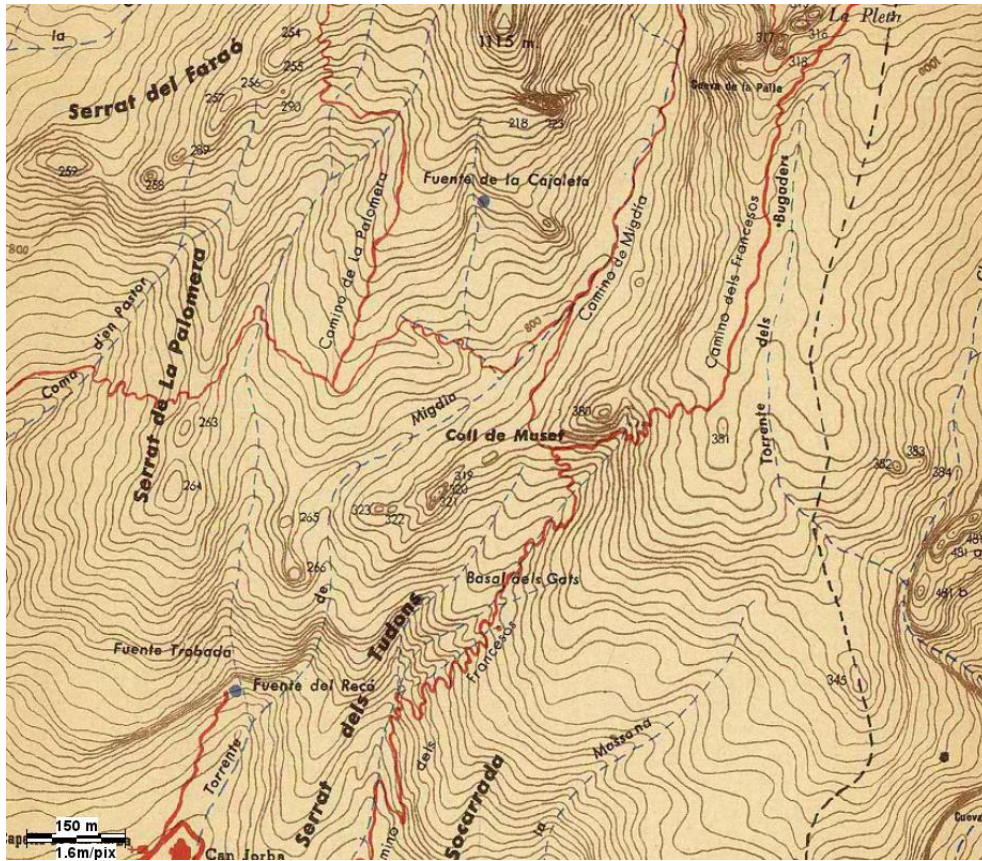
Casanelles

Clot de Casanelles, s'haurie d'escriure millor com a Cassanelles entenen que es tracta d'un topònim que evoca la flor de Sant Joan i l'agalla del roure.

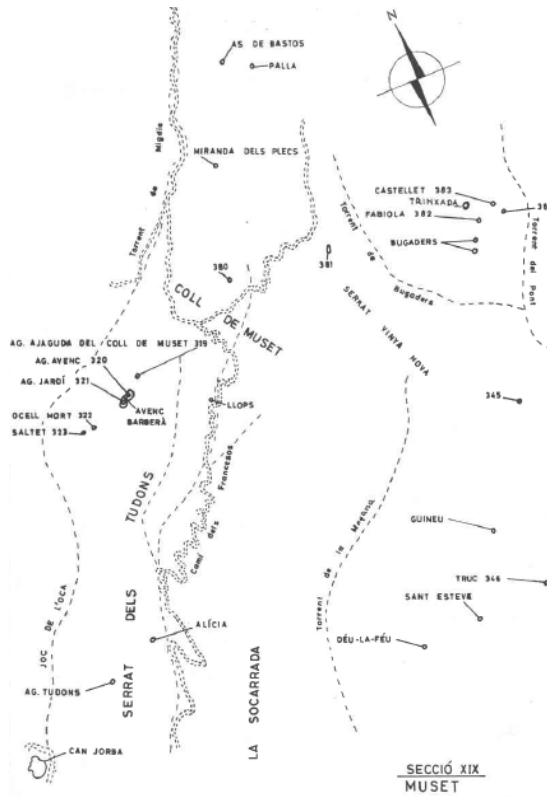
Coll de Muset i coll de Mosset

Un embolic en la de toponímia montserratina es troba en l'ús de dos termes, que tenen una fonètica similar, per identificar dos colls que es troben en dos serrats propers.

En el plano cartogràfic de *Ramon de Semir* de 1949 anomena *coll de Muset* el coll que hi ha al peu de *l'agulla Ajaguda* en l'indret on des del camí dels Francesos es pot baixa al *torrent del Migdia*. En el llibre *Montserrat pam a pam*, en *Josep Barberà*, definí una secció dins de la muntanya de Montserrat anomenada *Muset* i que tenia com a referència el coll del mateix nom situat al peu de l'agulla *l'Ajaguda* en la serra que porta des d'aquest coll al *Camell de Sant Jeroni*. A partir d'aquesta descripció en moltes guies parlen de l'agulla esmentada com *l'Ajaguda de coll de Muset*. A més, en el manuscrit preparatori del seu llibre, en *Josep Barberà*, esmenta explícitament que el nom de *Muset* és una derivació del francès *Mousset*. I que aquest coll s'havia dedicat en honor a l'hispanista del segle XIX, *Albert Mousset*. Aquest coll en la cartografia de l'editorial Alpina es anomena *coll de l'Ajaguda o del Bassal dels Gats*.

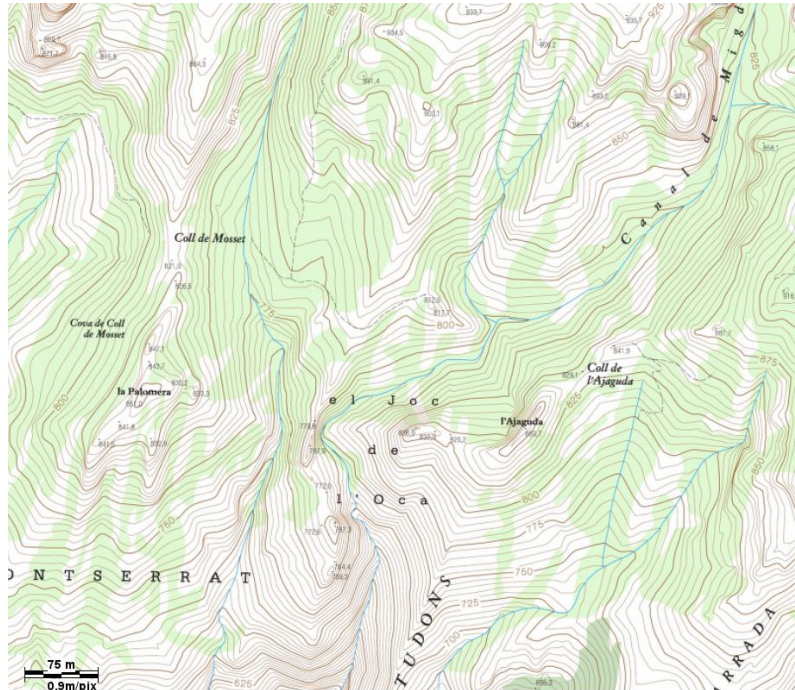

II-lustració 4 Mapa de Ramon de Semir 1949

II-lustració 5 Mapa de Josep Barberà a Montserrat pam a pam (1977)

La confusió es dona quan a pocs centenars de metres de l'anterior coll n'hi ha un altre identificat amb un nom semblant. Es tracta del *coll del Mosset* que estroba entre el *serrat de la Palomera* i el *serrat del Faraó*. Indret que hi porta el camí del *Cabrit* en el seu trànsit cap al *torrent del Migdia* des de les proximitats de la *cova de l'Arcada* i la *Proa*.

Il·lustració 6 Coll de Mosset. Institut Cartogràfic de Catalunya

¿Davant la similitud fonètica neix el dubte, *Muset* i *Mosset* són el mateix nom?. Si és així, ¿on cal situar-lo?

Segons la historiadora local de Collbató, *Assumpta Muset*, el nom *Mosset* és incorrecte, ja que en alguns llocs apareix escrit com *Muset* i en altres *Mosset*. El terme és un cognom i és *Muset*. En el segle XVI i XVII a Collbató hi ha alguns pagesos que es diuen així i tenen terres en aquesta zona. El cognom *Muset* és originari de l'Anoia i, més concretament, de la Pobla de Claramunt i de Castellolí. El que passa és que al catalanitzar-lo s'escriu malament i es posen amb dues esses. Molts topònims tenen a veure amb antigues explotacions agrícoles (algunes medievals) i amb els pagesos que les conreaven.

Assumpta Muset aporta la següent informació. Al segle XVI hi havia un propietari, que era l'amo de la *mas Bernada*, que es correspon en part amb l'actual fica de la *Vinya Nova*, que es deia *Jaume Muset*. Aquesta propietat està a prop de l'*Ajuguda* i del serrat que porta a l'*Albarda Castellana*. En aquella època era costum identificar indrets de la muntanya amb els noms de propietaris. Els de les comes del *mas Pastor* i de la *Maçana* sí que tenen a veure amb dos pagesos del Bruc que eren propietaris de trossos de terra en aquesta indrets i que es deien així: *Pastor* (era un mas medieval) i *Maçana*, que eren els de can *Maçana*, de la *Guàrdia*. Hi ha molts més casos: *mas Rafart*, torrent del *Missar*, etc. No sé si aquest topònim *Muset* a la muntanya pot venir de la propietat de la *Vinya Nova* o no. La historiadora *Assumpta Muset* afirma que tothom que es diu *Muset* es creu descendent d'algun francès i alguns, com la *Margarida Muset*, afinen més i

asseguren que ho són d'*Alfred Musset*. El cognom *Muset* és víctima de tota mena de transformacions, de vegades en un intent de normalitzar-lo.

D'acord amb les observacions d'*Assumpta Muset* resulta que tindriem dos colls identificats amb el mateix nom i que la interpretació de l'origen del nom proposada per en *Josep Barberà* seria errònia.

En quant a aquest duplicat de colls amb el mateix nom o similar penso que és més fruit de l'error que d'una altra cosa. Estan molt propers i és possible que hi hagi alguna mala interpretació. *Ramon Ribera* opina que la seva guia *Caminant a Montserrat. El Massís* pot haver contribuït a generar aquesta confusió. En aquesta obra es parla del *coll de Mosset* a la serra de la *Palomera* on hi arriba el camí del *Cabrit*. Fou *Ramon Ribera* qui possà aquest nom al coll perquè, al preparar la seva obra s'entrevistà l'any 1975 amb el *Celestino de Can Salses (Celestí Escriu i Brugués)*, que llavors tenia vuitanta anys. Fou aquesta persona qui afirmà que el coll de la Palomera es deia de *Mosset* i que a sota d'ell hi havia una cova, realment és una balma. Segons indica *Ramon Ribera* en *Celestino* explicà que en aquest cova el mosset es trancà el coll i per això es diu *cova del coll de Mosset*. El mateix *Ramon Ribera* em senyala que *Josep Barberà* pensava que *Muset* era un general francès que hauria pujat pel camí dels francesos però aquest comandament tenia un altre nom. Aquesta versió no coincideix del tot amb el que el propi *Josep Barberà* escriu en el seu manuscrit. D'aquí ve el canvi de lloc i de grafia. Aquestes són les raons perquè els dos colls porten aquests noms que poden tenir el seu origen en una confusió. Però el temps els ha consolidat com a dos termes que descriuen dues realitats que són diferents. De tal manera que el *coll de Mosset* estaria al *serrat de la Palomera* mentre que el *coll de Muset* estaria al peu de *l'agulla Ajaguda*. El que no està clar és l'origen del seu nom.

Coll de Port

El vessant nord del massís és una gran muralla de vuit quilòmetres de llargària. Hi ha pocs passos per accedir a la part interior de la muntanya. Només es pot fer a través de dretes canals. Però hi ha una excepció: el camí que porta a Coll de Port, que separa la Regió dels Ecos de la Regió dels Frares Encantats.

Al final del segle XIX, algunes persones anomenaven aquest indret Coll de Porc. Aquest fet introduí una certa confusió en la toponímia. El nom de Coll de Porc és una tautologia del nom real, Coll de Port, produïda per la similitud fonètica entre porc i port. En la Perla de Catalunya, escrit el 1677 per Gregorio de Argaiz, ja s'esmenta aquest coll com a Coll de Port. Posteriorment, el 1789, en un mapa que se'n sap l'existència però que no s'ha trobat encara, es menciona aquest pas com a Coll de Port.

Llegir l'article de Josep Galobart "Coll de Port o coll de Porc?" publicat al Butlletí del Santuari n° 26, zona època gener-abril 1990

Drecera de Joan Garí

L'abat Miquel Muntades en el seu llibre *Montserrat, se pasado, su presente y su porvenir* (1866) diu que s'anomena així perquè en una roca es troba impresa la planta d'un peu humà i es suposa que era l'únic camí existent per pujar des de Collbató al monestir de Santa Maria en l'època de Joan Garí. Està documentada, segons diu Miquel Vives Tort en la seva tesi, en el segle X.

Drecera de Monistrol

Drecera de Monistrol aquest camí ha sofert diversos bateigs: drecera antiga de Monistrol, dels Apóstols, dels Pelegrins, dels Romeus i dels Tres Quarts.

El Faraó

En Ramon Ribera suggereix que l'agulla *Frare Melcior* esmentada per César August Torras en la seva descripció de l'excursió del Montgròs podria tractar-se del *Faraó*.

El Montcau

Aquesta roca, al costa del cim de Sant Jeroni ha estat descrita des de molt antic. L'any 1869 J.Estela en la seva obra *Vista del Montserrat, tomada desde la estación de Monistrol* (dibuix a ploma de la Biblioteca de Montserrat en la secció de gravats) la identifica ja amb aquest nom. El nom del Moro i el Montcau el fa servir en Joan Cabeza en el seu mapa de 1909. Josep Barberà també li diu Montcau, el Moro o del Migdia. Nom que també el fa servir mossén Cinto Verdager el 1879 en un nota quan la identifica com a “*roca del mitjdia, la 3 mirant desde l'estació*” (Bibli. Catalunya MS 377/III ff.44v i 48).

Els Flautats

Aquest conjunt d'agulles no ha tingut sempre aquest nom. Antigament se les coneixia com al *Professó dels Monjos* nom emprat avui per designar unes agulles de la regió de *la Plantació*. Mossén Cinto parla de la *Professó dels Monjos* en la *cançó del Pelegrí VI*, 5-6). No obstant Garcia del Real, a l'any 1898 en la seva obra *Montserrat*, esmenta que hi ha unes penyes que se semblen a les falutes d'un orgue. El pare A. Marcet 1908 en el seu itinerari *Itinerario de la montaña de Montserrat* publicat a la *Revista Montserratina* 2 i 3 i Joan Cabeza en el seu mapa de 1909 ja parlen dels *Flautats* com a topònim.

El Montgròs

El topònim d'aquesta roca es troba ja en el segle XIX. No obstant, Francisco de Zamora, el 1790 li dona el nom de *Corra Caballs* (escrit amb b)

Els Pallers

El conjunt de roques identificades al mapa de Ramon de Semir amb els números del 3 al 12 són ben evocadores dels pallers que antigament es feien als masos per guardar-hi la palla. Els primers testimonis documentats que esmenten els pallers són els capbreus, i un d'aquests de l'any 1611 parla clarament d'aquest indret. Posteriorment, a l'esplanada que es troba al capdamunt d'aquesta regió se l'ha anomenada Era dels Pallers. Com que hi ha diverses roques que conformen Els Pallers, és freqüent que cadascuna s'identifiqui amb un nom i el conjunt s'anomeni Serra dels Pallers.

Llegir l'article de Josep Galobart "Els Pallers i l'era dels Pallers (necessitat i límits de la individualització toponímica)" publicat al Butlletí del Santuari nº 34, Zona època setembre-desembre 1992

Escala de les Monges

En Ramon Ribera escriu: "L'escala de les Monges l'he buscada més d'un cop, fins abans de l'ampliació de la carretera el 1975, i no n'hi ha rastres: carretera, cremallera, abocador dels Apòstols... Fora d'un miracle com el que feu descobrir una part de l'escala de Jacob, o del camí de Collbató, penso que no hi ha res! El mateix camí que tu parles que volta el túnel, l'he vist fer i refer més d'un cop fins amb bulldozers..."

Escala Dreta

En Josep Galobart m'ha comentat que, tal com es desprén d'alguns gravats, l'Escala Dreta era de lliure accés fins el segle XIX. Amb l'ampliació del Monastir es va tancar el pas per raons de seguretat de la clausura.

Escletxa dels Teixos

Aquesta escletxa està situada a la dreta de la Paret dels Diables, al costat mateix del Cavall Bernat, gairebé a sota de l'ermita de Sant Antoni. El topònim d'aquest paratge és ben actual. Aquest indret, tot i estar perfectament identificat al segle XVII, no tenia nom. No va ser fins als anys 1957-58 que l'escletxa fou explorada amb deteniment pel pare Guiu Camps. En no trobar-li cap nom i davant la important quantitat de teixos que hi havia a la base, fou batejada amb el nom d'Escletxa dels Teixos.

Llegir l'article de Josep Galobart "L'escletxa dels Teixos" publicat al Butlletí del Santuari nº 34, Zona època setembre-desembre 1993

Ferradura

Es un revolt pronunciat de la carretera de Monistrol al Monestir de Montserrat. S'ha imposat el nom més modern de revolt de la Paella

Font del Llum

La toponímia d'aquesta font està present en tota la cartografia moderna de Montserrat. Hi ha escrits del segle XVIII que ja parlen de la Font del Llum. Per conèixer d'on prové aquest nom, cal fixar-se en la peculiar posició de la font al peu d'unes roques i fortament protegida per unes altres roques esllavissades. Citen les cròniques antigues que, per trobar-la, calia fer servir un llum. Per això, el nom es Font del Llum ja que s'havia de fer servir un llum per il·luminar l'estança on hi ha la font.

Aquesta font ha donat nom a la Canal de la Font del Llum, que va des del Coll del Migdia fins al Torrent de Can Martorell. Convé insistir, per evitar errors que després arriben a modificar la toponímia, que no és correcta parlar de la Canal de la Llum o com tampoc dir Font de la Llum ja que l'evocació no és a la llum sinó del llum que cal portar per poder veure la font.

Llegir l'article de Josep Galobart "*La font del Llum*" publicat al Butlletí del Santuari nº 48, Zona època, maig-agost 1997

Girades

Amb el mateix topònim es designen dos llocs diferents: un a prop de Monistrol i l'altre al camí de les Feixades, al damunt del torrent de la Bellasona

Gorra Frígia

La *Gorra Frígia*, dita vulgarment el *Gorro Frigi*, algun cop ha estat identificada com la *Magdalena la Vella*. Es diu així perquè en la seva vessant meridional havia tingut la primitiva *ermita de Santa Magdalena*. El lloc on havia estat primitivament aquesta ermita, una gran balma amb aigua, avui es anomenada com *ermita de Sant Martí*.

Hort del Mal Any

També s'escriu com Hort del Malany. No es refereix a un indret amb una terra propícia per plantar-hi. El nom prové d'una llegenda que situa aquest indret a les parets del Salt de la Nina

La Roca Llisa

Entorn a aquesta *roca* hi hagut molta confusió, com molt bé a explicat en Josep Galobart en un article del Butlletí del Santuari. La *roca Llisa* es troba en el camí de la *Costa* o camí de les *Bateries* tot pujant passat el *torrent dels Lladrens* i l'anomenada *Taca Blanca*, tot just després de deixar la *drecera dels Graus* i abans d'arribar a la

drecera de fra Garí. Aquesta roca es trobaEl que se'n diu roca és una llenca de roca de 6 metres de longitud que per desgast del pas del peregrins, animals de bast i l'erosió s'ha anat polint i deixant ben llisa. Aquesta textura deuria provocar que la gent o els animals que passessin per allí rellisquessin. Per evitar-ho es practicaren unes regates transversals, 9 en total. Aquesta intervenció humana, com diu en Josep Galobart, “*feu que la roca llisa no fos llisa, tot i continuar mantenint el nom de roca Llisa*”. No obstant, el canvi de textura no modificà un aspecte, la *roca Llisa* no era una roca vertical sinó una roca horitzontal en el camí de la *Costa*.

En el mapa de Joan Cabeza y posteriors la *Roca Llisa* està ben ubicada. La confusió apareix quan se'n parla d'ella en les guies d'escalada o en referències d'itineraris. En aquests casos es confonen dos roques que estan molt properes, una que li duen la *Roca Llisa* i l'altre la dels *Polls*. Fins i tot, hi ha que a aquest última l'anomena com a *roca Llisa dels Polls*. L'origen d'aquest petit embolic, diu en Josep Galobart, està en que l'any 1949 en una guia de Montserrat de Llorenç Estivill parlava de la *roca Llisa* i de la *roca Llisa dels Polls* i lligava el seu nom amb una llegenda pròpia d'aquella contrada. Pere Bosquets en la seva guia d'itineraris parla de la *roca Llisa dels Polls* però en el mapa que acompanya a la guia només esmena la *roca Llisa*. En Josep Barberà, parla que en el camí de Collbató a Montserrat hi ha una roca amb panxa que quasi barra el pas i la identifica com a *roca Llisa*, nou error, ja que això és el que fa la *roca dels Polls*. En Ramon Ribera, en la seva guia de 1975 parla de les dues roques i diu que estan en el mateix indret tot i que en el mapa les situa en llocs diferents. En una nova edició de la seva guia, l'any 1992, en Ramon Ribera puntualitza que la *roca Llisa* és el terra del camí i que l'agulla que es troba en aquest indret és la *roca dels Polls* tot i que en el mapa continua situant-les en indrets diferents.

Alguns detalls poden ajudar a desfer la confusió i situar correctament les dues roques. Queda clar que la *roca Llisa* és horitzontal i que al parlar de la *roca dels Polls* es diu que fa una panxa que sobresurt en direcció al camí. Això només passa amb una roca que es troba uns 50 metres més amunt que la *roca Llisa* i és el lloc on la cartografia dibuixa la *roca dels Polls* just abans d'arribar a la *drecera dels Graus*. De tal manera que en el camí de la *Costa* o de les *Bateries* hi ha dues roques molt properes una horitzontal que és la *roca Llisa* i una vertical, més amunt, a uns cinquanta metres, que és la *roca dels Polls*. La *roca Llisa* està propera a la *drecera dels Graus* mentre que la dels *Polls* està més propera a la *drecera de fra Garí*.

Per més informació es pot consultar l'article de Josep Galobart *La Roca Llisa (que ni és llisa, ni és la roca dels Polls)*

La Vinya Nova

L'any 1.566 el Monestir de Santa Maria de Montserrat va comprar unes terres, en la propietat de l'antic Mas Bernarda al terme municipal de El Bruc, just on acaba el límit del terme municipal i comença el de Collbató, per a plantar-hi ceps a fi d'incrementar la producció de vi que treia d'una altra finca d'Esparreguera i que, des d'aleshores, seria coneguda com la Vinya Vella, per a diferenciar-la d'aquesta nova propietat, que fou anomenada des de llavors la Vinya Nova. La finca fou progressivament ampliada amb l'adquisició de noves propietats del terme de Collbató fins configurar la propietat de la Vinya Nova. El mas Bernarda és molt probable que fos construït, segons la historiadora

Assumpta Muset, entre els segles XI-XIII. El nom devia ser el femení de Bernat o Bernadus. Nom molt habitual en aquella època.

Els segles XVI i XVII foren temps de gran expansió del monestir de Santa Maria. El santuari rebia nombrosos peregrins i la comunitat era molt nombrosa, entre monjos, llecs, escolans i ermitans. Aquesta munió de persones exigia assegurar una important intendència diària per poder donar de menjar a tanta gent. La costum de la comunitat era ser hospitalària i fer caritat amb els peregrins. Per això, en aquella època, es donava als capellans peregrins el mateix menjar que els monjos, a la resta de peregrins una ració senzilla però gratuïta de menjar i els pobres tenien dret a rebre tres àpats diaris durant tres dies.

Per resoldre l'abastament la comunitat de Santa Maria per atendre aquesta necessitat comprà diverses explotacions agrícoles per la impossibilitat de tenir terres a l'entorn mateix del monestir. La majoria d'aquestes propietats es trobaven en l'entorn del monestir, tot i que n'ha havia algunes bastant allunyades. Les propietats en aquella època eren terrenys a Monistrol de Montserrat i Marganell, la Vinya Vella comprada a principis del segle XVI, la Vinya Nova comprada 1566, Can Rubió d'Esparreguera comprada l'any 1650, Can Guixà, el mas Graons, el corral del Pasqual i can Maçana. Més endavant, durant l'abadiat de Pere de Burgos, es compraren finques a l'Anoia i a la Segarra. Aquestes darreres bàsicament per nodrir de blat mentre que la Vinya Nova es dedicava a la producció de vi. Durant l'abadiat de Bartomeu Garriga es compraren encara més terres.

Donada la bona ubicació de la finca la Vinya Nova esdevingué, per una part, una gran finca agrícola productora de molts dels queviures dels monjos, escolans, ermitans i peregrins del Monestir, i residencial, i per altre una estança preparada per acollir els monjos durant llargues temporades. El seu bon clima i ubicació la feia recomanable com a residència de monjos ancians i malalts.

La finca fou consagrada majoritàriament al conreu dels ceps i les oliveres, mentre que les feixes properes a la casa foren convertides en horts. L'explotació dels conreus portà a a construir cups per aixafar els raïms i un trull per a moldre les olives; es van instal·lar premses per espremer la rapa i la pasta que eixia del molí olier. També s'edificaren un celler per guardar el vi, estables, corrals, una era i altres dependències. És important destacar que es construí un sistema de recollida, emmagatzematge i distribució de l'aigua de la pluja. A tal fi es construïren recs, basses - una de d'aquestes pot retenir fins un milió de litres- i cisternes.

La part residencial de la finca estava constituïda per les dependències dels treballadors laics i els monjos que habitaven la granja, però també un conjunt d'estances monacals i religioses integrades per cuina, refectori, cel·les, biblioteca i capella, entre d'altres, que eren utilitzades pels monjos que hi feien descansos temporals o anaven a retirar-s'hi quan ja eren vells.

La historiadora Assumpta Muset indica que entre el segle XVI i principis del XVII es construí a la Vinya Nova la casa i l'ermita que es troba en el terme municipal de El Bruc mentre que en ple segle XVII es degué construïren les estances que es trobaven en el terme municipal de Collbató. La tècnica constructiva emprà carreus (alguns de travertí) i lloses de pedra, tàpa, peces de terra cuita, fusta, ferro forjat ... Es creu que l'obra cuita

es fabricà a peu d'obra. A prop de la Vinya Nova, en el camí del Pont, es troba un forn de calç. Les necessitats d'aigua foren resoltes obrint un pou i canalitzant l'aigua, mitjançant una obra hidràulica d'una certa envergadura, que sortia de la mentidera de la Coma de la Maçana, font actualment desapareguda. També es construïren una sèrie de basses de decantació que recollien l'aigua que baixava per la muntanya i la portava a una gran bassa excavada en part en la mateixa roca. Al segle del XVII es deuria construir la gran cisterna de l'interior de la masia.

La Vinya Nova es convertí en un petit complex on es combinaven espais i estances dedicades a les feines agrícoles i els que eren emprats per la comunitat monàstica resident en aquesta finca. A finals del segle XVI es construï la capella. Durant el segle XVII s'alçaren dues plantes damunt dels cups i del celler per ús dels membres de la comunitats monàstica. Hi havien 20 cel·les i vàries cambres. La Vinya Nova era un monestir petit.

El 14 de juny de 1808 la casa fou assaltada i cremada parcialment per les tropes franceses que anaven a El Bruc per revenjar la derrota patida dies abans a can Maçana. A la fi de la guerra del francès, i davant la destrucció total del monestir, alguns monjos proposaren abandonar Santa Maria i refer la vida comunitària a la Vinya Nova. Aquesta idea, no prosperà. Després de la guerra del francès es repregué l'activitat de la finca durant pocs anys ja que d'acord amb els decrets desamortitzadors dels anys 1820 i 1835, la finca fou expropiada per l'Estat i venuda als negociants de vi Joan Antoni Miret i Miquel Formosa, que el 1846 van repetir-se la casa i les terres. L'any 1891 Josep Termes, besavi de l'actual propietari, va comprar la part del Bruc, mentre que la de Collbató fou adquirida anys mes tard per la família Rogent. La masia va estar habitada per masovers fins el 1958. Actualment tota la hisenda pertany a la família Solà-Lien, que cultiva les terres i gestiona el restaurant, que funciona des del 1993.

(nota proporcionada per l'Andreu Solà propietari de la Vinya Nova)

La Vinya Vella

És una masia agrícola comprada el 1512 pel monestir de Santa Maria de Montserrat en el terme d'Esparreguera. Era un lloc ben apreciat pels abats per fer-hi estada. L'edifici s'anà ampliant per tal d'acollir les funcions associades a la presència dels abats de Santa Maria de Montserrat. En aquest edifici s'administrà justícia, es signaren documents i es rebia en audiència. Durant un període s'utilitzà com a noviciat i casa de vacances dels abats.

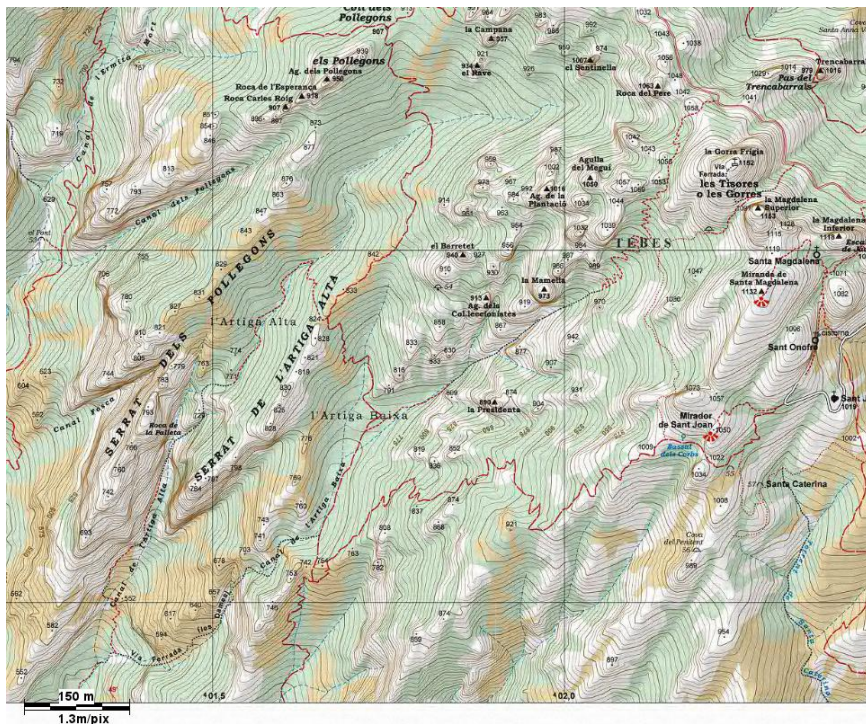
Tot i que en un principi era una finca agrícola destinada a produir el vi que es consumia en el monestir de Santa Maria de Montserrat, la presència dels abats i les noves funcions que es desenvolupaven portà a modificar l'estructura inicial de l'edifici. Per això aquest té un aspecte de petit palau. Es conserven finestral i escuts antics, un d'ells amb la data de 1738.

El monjo i compositor montserratí Narcís Casanoves i Bertran morí a la Vinya Vella, l'any 1799. fou un compositor català de l'escola de Montserrat. Va excel·lir com a organista, com a hàbil improvisador i com a compositor, emmarcat dins l'anomenat estil galant, precursor del Classicisme. Els darrers anys de la seva vida, es dedicà a formar

musicalment els escolans. Va escriure misses, magníficats, responsoris, lamentacions, antífones marianes i lletanies. Són remarcables els 18 Responsoris per al triduum pasqual i els Responsoris de Nadal.

Les Artigues

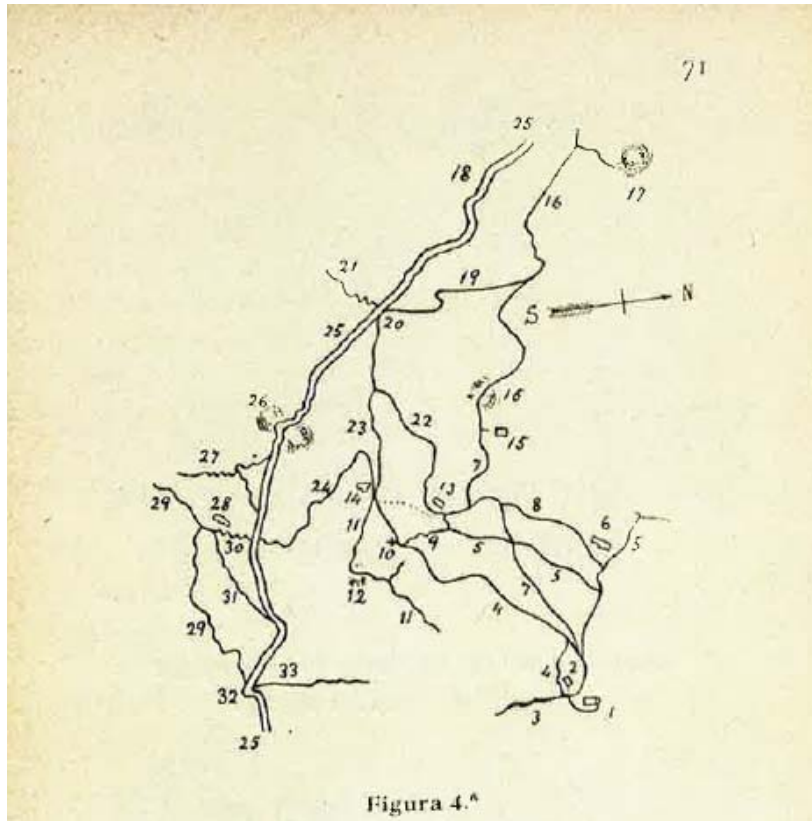
A Montserrat hi ha un indret anomenat *les Artigues* que és prou conegut per senderistes, escaladors i amants del barranquisme per la seva singularitat de canals i camins. És habitual trobar referències a algunes de les *Artigues* en moltes les descripcions fetes per escaladors i excursionistes. El mapa de referència per ubicar aquest indret és el publicat per l'editorial Alpina.

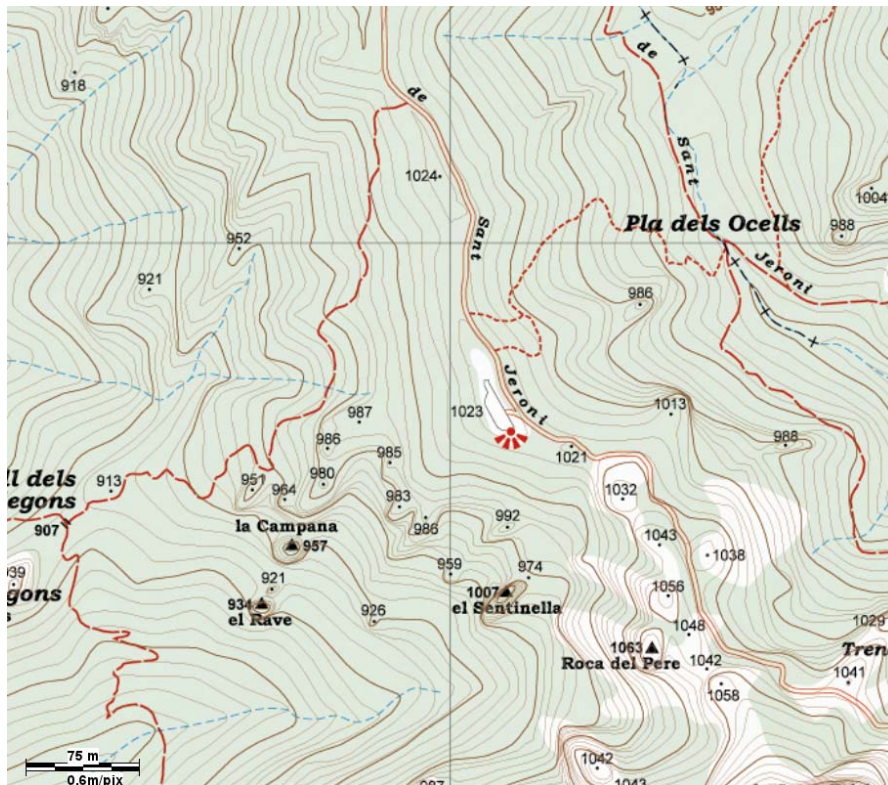
Il·lustració 7 Les Artigues en el mapa de l'editorial Alpina

Però algunes descripcions o cartografies transmeten una certa imprecisió alhora de situar aquests indrets; com tampoc queda aclarit la raó d'aquesta toponímia.

En la il·lustració-mapa que acompanya les descripcions d'excursions publicat en el llibre *Itinerari de la Muntanya de Montserrat* editat per la *Revista Montserratina* el 1909 s'indica que el camí número 21 porta a les Artigues. Que tal com s'indica en el croquis coincideix amb el que és avui la sortida del camí dels Pollegons des del camí nou de Sant Jeroni.

Il·lustració 8 Les Artigues en el croquis de la guia *Montserrat. Itineraris 1909*

Il·lustració 9 Les Artigues. Antic camí recollit en el mapa de l'editorial Alpina

La descripció del camí de la *Revista Montserratina* aporta algun detall prou interessant. Es descriu aquest camí en els següents termes “(esmenta que el camí surt de la) *serra de les paparres*, y tot seguit *baxa per la vertent occidental de la Montanya*, passant per *l’artiga alta*; y arriba a la *Vinya Nova*, si s’agafa l’empelt qu’en els pollegons se junt ab el camí del pont; ó a la *rabassa d’en Bertrán*, molt a prop de *Collbató*, si se segueix per *l’artiga baxa*”. En la descripció d’un altre itinerari, *Antich camí de la Vinya Nova*, comenta que, aquest camí, després de passar pel *Bassal dels Corbs*, “*baxant per una d’aquestes canals se junta a l’artiga baxa en lo serrat d’en Muntaner ab el camí que baxa de l’artiga alta i arriba á la rabassa d’en Bertrán prop de Collbató*”. Aquesta descripció confirma que l’indret al damunt del coll és *l’Artiga Baixa* i l’altre camí, el camí que ve dels Pollegons, prové de *l’Artiga Alta*, sense especificar on es troba aquesta.

El mapa d’en Ramon de Semir, 1949, introdueix un matís. Per una part anomena al camí que surt del *camí nou de Sant Jeroni* en direcció als *Pollegons* com a *camí de l’Artiga Alta* sense situar en el mapa on és aquesta *Artiga Alta*. No fa cap esment als noms de les serres d’aquesta zona.

Sembla existir una àmplia coincidència que *l’Artiga Baixa* és l’indret que es troba al nord del coll que hi ha al capdamunt de la serra d’en Muntaner on el camí que ve del peu de massís es bifurca, un cap a Pollegons i l’altre cap a les ermites de Sant Joan i Sant Onofre. La cartografia moderna de l’Alpina identifica *l’Artiga Baixa* com l’indret al nord del coll.

On estava *l’Artiga Alta*?. La localització a la *Revista Montserratina* és imprecisa, la cartografia de l’Alpina la situa en una zona entre al capdamunt del *serrat dels Pollegons* i el *serrat de l’Artiga Alta*, just al començament de la canal que es troba entre els dos serrats que es anomenada *canal de l’Artiga Alta*. Sempre per sota del coll de Pollegons. La cartografia de l’Institut Cartogràfic és més eclèctica i reserva el nom d’*Artiga Alta* per identificar el serrat que l’Alpina anomea *serrat de l’Artiga Alta* i el d’*Artiga Alta* la part superior del *serrat d’en Muntaner*.

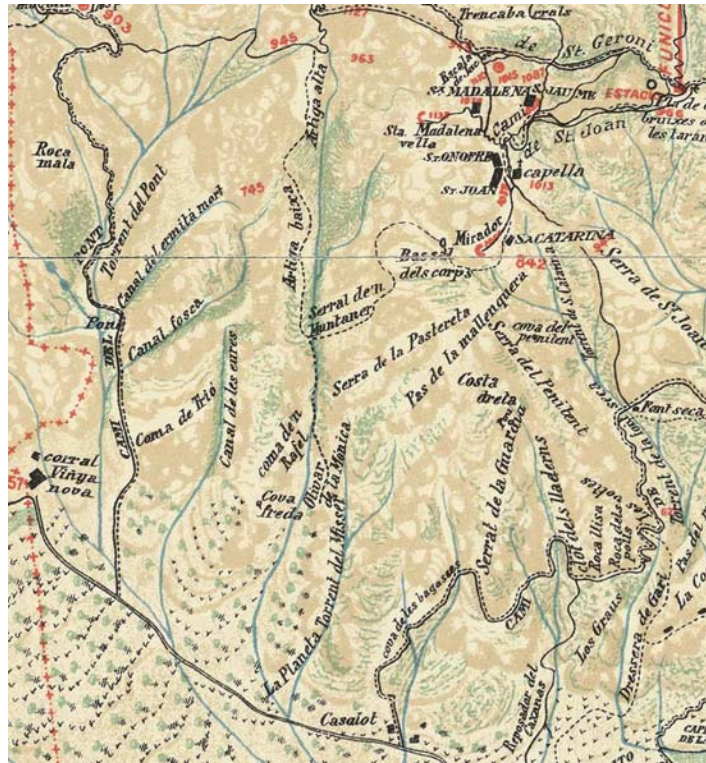
En relació a les canals d’aquests serrats també s’observa una certa confusió. En la cartografia de l’Alpina també es dona el nom d’*artiga* a dos canals situades al nord i al sud del serrat anomenat con *serrat de l’Artiga Alta*. S’anomena *canal de l’Artiga Alta* a tot la canal que hi ha entre el *serrat dels Pollegons* i el *serrat de l’Artiga Alta* i *canal de l’Artiga Baixa* a tota la canal que hi ha entre el *serrat de l’Artiga Alta* i el *serrat d’en Muntaner*. Però no és així en el mapa de Ramon de Semir de 1949. Aquest rotula amb el nom de *canal de l’Artiga Baixa* al torrent que surt de la fusió de la canal situada entre el *serrat dels Pollegons* i el *serrat de l’Artiga Alta* amb la canal que separa aquest serrat amb el *serrat d’en Muntaner*. El tram final d’aquesta canal, ara ja torrent, és anomenat per Ramon de Semir com *canal de les Heures*. Per altre part Ramon de Semir la *canal de l’Artiga Baixa* fora el torrent canal que es troba entre el *serrat d’en Muntaner* i el *serrat de la Pastareta*. Més confusió a la qüestió.

Les descripcions d’en Josep Barberà són bastants coincidents amb el mapa d’en Ramon de Semir. Així la *canal de l’Artiga Baixa* es el torrent que separa el *serrat d’en Muntaner* de la *serrat de la Pastareta* mentre que el *serrat de l’Artiga Alta* és el que tothom identifica amb el mateix nom, i on es troben roques com el *Tinter* i situa la *canal de l’Artiga Alta* a la canal que es troba entre aquell serrat i el *serrat dels Pollegons*. En

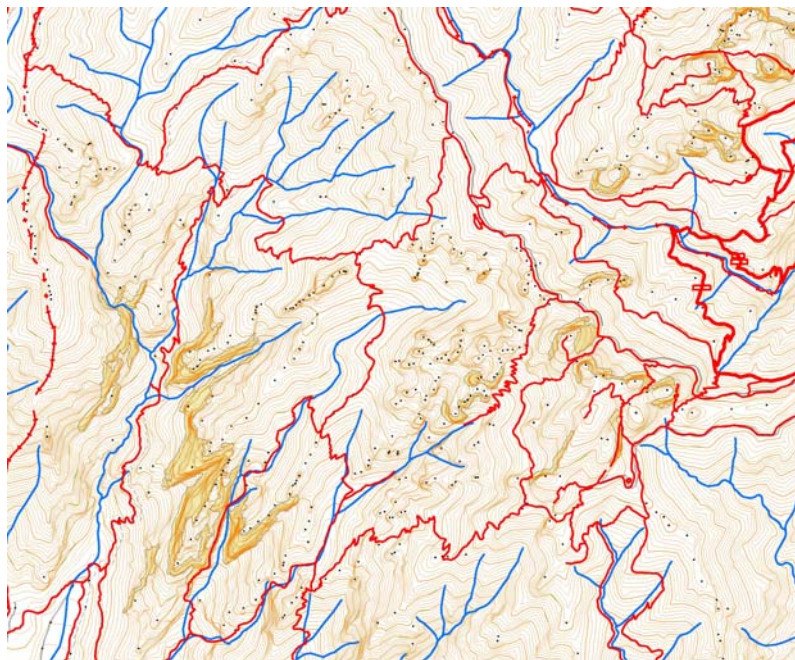
Josep Barberà aporta una novetat anomena *torrent de la Coma Alta* al canal que recorre en paral·lel al *serrat de l'Artiga Alta* i que és identificat per altres com *canal de l'Artiga Baixa*. Nova i important discrepància.

La toponímia no clarifica en relació a entendre que són les *Artigues*. Si ens atenem al sentit del terme, una *artiga* és un tros de terra *artigada*. Segons el diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans *artigar* un terreny és preparar (un tros de terra inculta) per a conrear-la, especialment traient-ne els arbres, cremant el sotabosc i la brossa en munts que després s'escampen perquè les cendres serveixin d'adob. Res d'això es troba a l'entorn d'aquest camí, ni en els indrets identificats amb aquesta toponímia, però sí a la seva fi al peu de mateix de la muntanya en l'indret on el camí es troba amb el camí que uneix Collbató amb el Bruc. La historiadora Assumpa Muset, coneixedora els indrets i coneixedora de la història d'aquests llocs, creu que el lloc de *les Artigues* és molt penjat i es fa difícil pensar que podria haver estat conreat. No obstant, a l'Edat Mitjana, però, hi va haver una gran desforestació i la muntanya devia quedar molt pelada. Potser es va tallar la vegetació per fer fusta o potser l'existència de la cobertura vegetal actual ens impedeix fer-nos una idea clara del terreny.

Parlant d'aquest tema amb en Josep Galobart, i després de consultar documents antics i d'una inspecció *in situ*, hom pot deduir el següent. Probablement hi havia una àmplia zona *artigada* entre el *coll de Pollegons* i el serrat que es troba per sota que el mapa de l'Alpina identifica com *serrat de l'Artiga Alta* i la regió dels *Pollegons*, al voltant del torrent que discorre al costat del camí. La segona zona *artigada* podria estar just al damunt del coll que es cruïlla de camins, el que ve de *Pollegons* i el que va a les *ermites de Sant Joan i Sant Onofre*, probablement a l'entorn del torrent que creua el camí i que dona origen a la *canal de la Dama* i s'estendria fins el coll de la *serra de l'Artiga*. Aquest coll separaria les dues *Artigues*. Dita per molta gent també com *canal de l'Artiga Baixa*. Tal com en el seu moment dibuixà Joan Cabeza, l'any 1909, en el seu mapa per la *Revista Montserratina*. Així tindria sentit que el camí descrit en els itineraris de la *Revista Montserratina* s'identifiquessin de forma genèrica del *camí de les Artigues*. Terme que probablement el feien servir als pagesos que anaven a conrear aquestes terres.

Il·lustració 10 Les Artigues. Mapa Joan Cabeza 1909

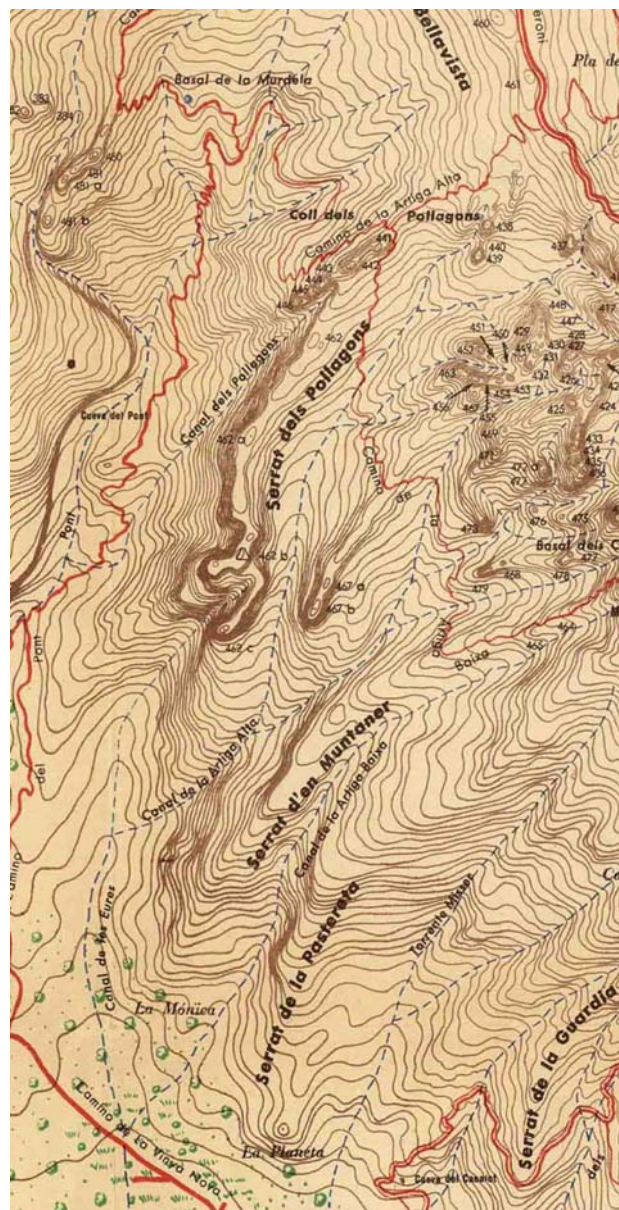
Il·lustració 11 Les Artigues. Sistema hidrològic

A partir d'aquestes puntualitzacions es suggereix reordenar els noms de la toponímia d'aquest indrets. Tindria més sentit anomena el *serrat de l'Artiga Alta* com a *serrat de les Artigues* perquè ell delimita l'espai entre les dues *artigues*. Aquest serrat tindria, en la seva part nord, el *camí o canal de l'Artiga Alta* identificada avui simplement com a

canal En el mapa d'en Joan Cabeza (1909) aquesta canal sembla estar identificada com *coma de Trió*. Per la part sud de la serra hi ha una canal que en els darrers anys ha estat anomenada com a *canal de l'Artiga Baixa* o *canal de la Dama*, mentre que en Josep Barberà (1977) l'anomena *torrent de la Coma Alta*.

És interessant la rotulació que en Ramon de Semir fa dels camins de les *Artigues*. Distingeix el tram que va des del camí de Sant Jeroni al coll de la *serra de les Artigues* amb el nom de *camí de l'Artiga Alta* i el tram que s'inicia a continuació fins el camí de la *La Vinya Nova* com ma *camí de l'Artiga Baixa*.

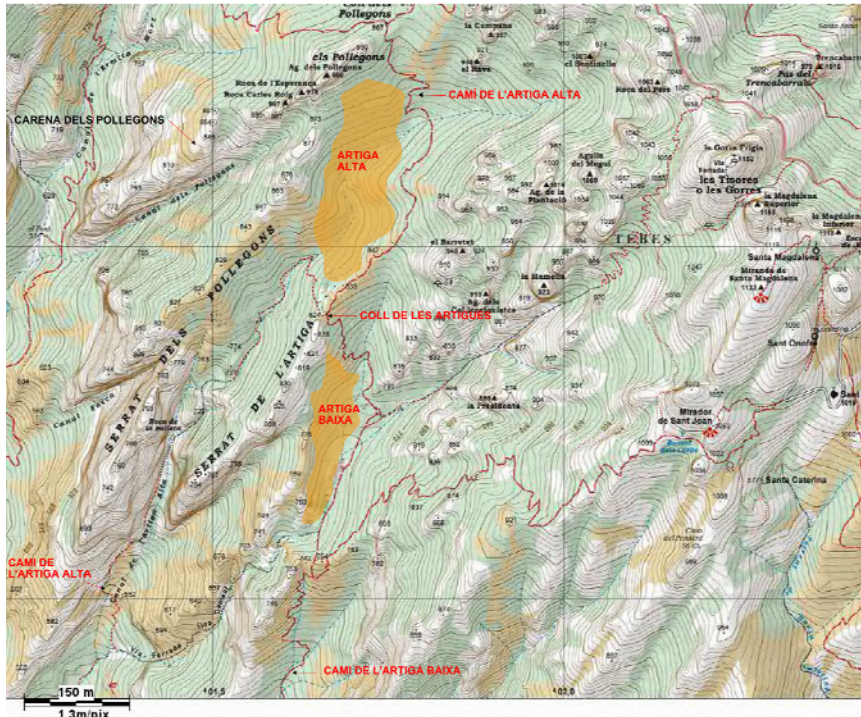
En el mapa de Ramon de Semir (1949) el torrent que es forma a l'unir-se la *canal Fosca* i la *canal de l'Artiga Alta* s'anomena *canal de les Eures*, nom que també el dóna en Joan Cabeza.

Il·lustración 12 Les Artigues. Mapa de Ramon de Semir

El camí anomenat *camí del Clot de la Mònica* podria recuperar el nom que deuria tenir antigament com a *camí de l'Artigues* o *camí de l'Artiga Baixa* tal com l'anomena en

Ramon de Semir en el seu mapa de 1949... Això és coherent amb el fet que el l'indret conegut avui com el clot de la Mònica en el mapa de Joan Cabeza de 1909 és identificat com *olivar de la Mònica*. El mapa d'en Ramon de Semir el lloc on es situa aquest olivar en diu *La Mònica*.

Il·lustració 13 Les Artigues. Proposta de situació

Les Talaies

En el relat de l'excursió al Montgròs César August Torras (1880) identifica *les Talaies* amb el nom de *Mogots*.

Montgròs

El topònim d'aquesta roca es troba ja en el segle XIX. No obstant, Francisco de Zamora, el 1790 li dóna el nom de *Corra Caballs* (escrit amb b)

Montserrat

El nom de Montserrat està format per la paraula mont, “muntanya”, i serrat, “cadena muntanyosa”. Les paraules serrat com serralada provenen de serra (un seguit de muntanyes) i justament aquesta paraula deriva del llatí serra, instrument que serveix per serrar. Per això la paraula serra s'empra per definir la forma que tenen les muntanyes, encadenades l'una al costat de l'altra, que fan pensar en dents de serra. Aquesta ha estat, des de sempre, la imatge feta servir per representar Montserrat. En les representacions heràldiques, Montserrat apareix com un grapat de muntanyes d'or sobre camper de gules, amb una serra d'or tallant-les pel damunt.

Micos

Canal dels Micos. Hi ha dues canals amb el mateix nom. Una a la regió dels ecos i l'altra a la zona del monestir de Santa Maria paral·lela a la canal dels Avellaners.

Paret Sant Jeroni

Paret de Sant Jeroni el nom li ve donat perquè al seu capdamunt hi havia l'estació de l'aeri de Sant Jeroni. Però un cop desaparegut aquest, en Jordi Oliver proposa dir-li paret del serrat del Moro.

Plana la Vella

Per alguns es considera la Plana la Vella el pla de l'ermita de la Santíssima Trinitat, per altres no

Pou de Gat

La canal del Pou de Gat també té el nom de la Font del Gat o d'en Famades. Per extensió també s'ha dit la dreuera d'en Janon. Però la dreuera d'en Janon està perduda.

Diu en Ramon Ribera: *“El pou del Gat fou fet al mateix temps del que jo anomeno del Saurí, a causa d'un saurí que hi pronosticà aigua, també se l'anomenava d'en Famades, que n'era el constructor. després es tapa per raons de segueretat”*

Pou de Glaç de Sant Jaume el Blanc

En les cròniques de la Guerra del Francès es parla que quan es destruï Montserrat el dia 11 d'octubre de 1812 les tropes franceses formaren per marxar al costat del *pou de glaç*. El qual, per una altra descripció, estava a prop de *Sant Jaume el Blanc*. ¿Saps on era aquest pou?. En algun mapa al peu de la dreuera de la Font del Gat pinten un *Pou del Gat*. ¿No podria ser que aquest po fos el del glaç i que el nom es transformés?

La resposta de Ramon Ribera és:

“És més versemblant que el pou de Glaç estigués per la zona de Sant Jaume del Blanc, damunt de les dues carreteres, un lloc on hi ha força restes. No sé si una fotografia aèria de després d'uns incendis et podria ajudar”.

Pou de Glaç

La canal del Pou de Glaç ha estat anomenada recentment com el Mejillón o el Musclo. El motiu és que en aquesta canal es trobaren una gran quantitat de closques de músclos, no fòssils, sinó deixalles tirades de l'antic restaurant de Sant Jeroni. Però Jordi Oliver afirma que *“això no hauria de ser motiu per a canviar-li el nom”*

Rabassa del Bertran i olivar de la Mònica

No es coneix amb exactitud l'indret anomenat com a Rabassa del Bertran que la guia d'excursions de Montserrat publicada per la revista Montserratina el 1909 situa al final del camí de la Vinya Nova. Com tampoc el que era l'olivar de la Mònica.

Roca Ampla o Paret del Serrat del Moro

Aquest indret, a més de Roca Ampla o Paret del Serrat del Moro, també es coneix com a Paret de l'Aeri de Sant Jeroni o, simplement, Paret de l'Aeri o Paret de Sant Jeroni. És un bon exemple de la diversitat de noms que rep un mateix indret. En aquest cas és així perquè el topònim antic ha estat substituït per un de més actual. Segons documentació de 1789, el nom original era Roca Ampla, i el seu cim era denominat Mirador del Moro (és el lloc on avui hi ha el centre de telecomunicacions), situat a l'extrem del Turó del Moro o Montcau. Tot el conjunt d'aquest emplaçament constitueix el Serrat del Moro, a l'extrem del qual es troba, abocant-se damunt la carretera de Can Maçana, la Roca de les Orenetes.

Jordi Oliver i Pausas, animador del grup Amics de Montserrat i gran coneixedor de la muntanya, proposà el nom de Paret del Serrat del Moro. Josep Galobart i Soler, monjo de Montserrat estudios de la toponímia montserratina, és partidari de recuperar el nom antic de Roca Ampla, juntament amb el de Paret del Serrat del Moro

Sant Benet i Santa Escolàstica

Al final del serrat del Moro hi ha dues esveltes agulles que pràcticament cauen al damunt de la carretera de Can Maçana davant del monestir de Santa Cecília. Havia sentit que tenien nom i han estat identificades com de Sant Benet i Santa Escolàstica. Santa Escolàstica, segons indica el germà Ramon Oranias, és la que està més a l'extrem del serrat, pràcticament damunt del monestir de Santa Cecília. La figura d'aquesta agulla evoca el mantell que porten algunes monges. Mentre Sant Benet seria l'agulla que està més endarrere i està de cara i més alta que l'anterior.

Sant Jaume el Blanc

Una mica abans que la carretera de Can Maçana es trobi amb la que ve de Monistrol de Montserrat existia un turonet, aplanat l'any 1987, anomenat de Sant Jaume el Blanc. En aquest indret hi havia les restes d'una petita fortificació construïda l'any 1810 per defensar el monestir dels atacs de les tropes napoleòniques. La toponímia d'aquest lloc

es troba documentada des del 1532. Existeix un document que esmenta que en aquest indret hi havia un pedró amb una imatge de l'apòstol Sant Jaume. El 1907, en ocasió d'uns moviments de terra per condicionar la carretera, s'hi trobaren les restes d'una imatge de Sant Jaume de pedra blanca.

Anys després, amb motiu d'unes obres per condicionar aquest espai i atès que foren propiciades per un grup igualadí, l'indret fou anomenat Bosquet Igualadí.

Llegir l'article de Josep Galobar "Sant Jaume el Blanc" publicat al Butlletí del Santuari n 30, Zona època maig-agost 1991

Sant Salvador

Aquesta roca sovint s'anomena equivocadament l'Elefant com si formés part de la seva veïna i enganxada roca.

Serrat de les Papparres

És una carena relativament plana situada entre l'Albarda Castellana i la Gorra Frígia. Alguns cops també es anomenada com a serrat de Bellavista. En Ramon Ribera també l'ha identificat com serrat de l'Alzina de les Papparres.